

RESPONSABILITATEA MEDICALĂ

DE

DR. M. MINOVICI

PROFESOR SUPLINITOR LA FACULTATEA DE MEDICINĂ

—→—

LECȚIUNE DE DESCHIDERE A CURSULUI DE MEDICINA LEGALĂ
LA FACULTATEA DIN BUCUREȘTI

—•—•—•—

BUCURESCI

Strada Sărindar, 10. — TIPOGRAFIA DREPTATEA — Strada Sărindar, 10.

1 8 9 9.

RESPONSABILITATEA MEDICALĂ

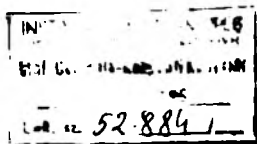
DE

DR. M. MINOVICI

PROFESOR SUPLINITOR LA FACULTATEA DE MEDICINĂ

LECTIUNE DE DESCHIDERE A CURSULUI DE MEDICINA LEGALĂ
LA FACULTATEA DIN BUCUREȘTI

27 MAY 2004

BUCURESCI

Strada Sărindar, 10. — TIPOGRAFIA DREPTATEA — Strada Sărindar, 10

1899.

Domnilor,

Anul trecut una din cestiunile, care atinge mai mult profesiunea medicală a fost în străinătate și în țară obiectul discuțiilor celor mai animate, atât în corpul medical cât și în tribunale și societate.

Această chestiune care este, ca să zic așa, creerul profesiunii noastre este **Responsabilitatea medicală**.

Am crezut nemerit, că la deschiderea anului acesta, prima lecțiune să fie consacrată acestei chestiuni, făcând și ea parte din programul catedrei noastre.

Trebue să știți, d-lor, că în practica medicală, medicul nu se isbește numai de nesiguranța unui diagnostic și de dificultatea unui tratament, el are încă de luptat cu curiozitățile și reaua-voință a clienților, care poate să-l târască de multe ori înaintea tribunalelor.

În acest din urmă caz, medicul trebue să se apere, căci responsabilitatea și onoarea lui sunt în joc.

Ei bine, el nu se va putea apăra și va fi de multe ori victimă a nenumărate dificultăți neprevăzute, dacă mai înainte de a începe practica medicală nu va cunoaște legile delicate și complexe, relative la profesiunea sa.

La începutul carierei sale, medicul are trebuință de a fi luminat într'un mod precis asupra datoriei ce profesiunea sa îi impune și drepturilor ce i se acordă.

Aceste drepturi și aceste datorii care par atât de simple la prima vedere sunt consacrate prin numeroase legi împrăștiate în codurile noastre și a căror aplicațiune a dat naștere la discuțiuni neterminabile.

Cursul de medicină legală, care ar trebui să completeze această educațiune a medicului, se predă la noi numai de un profesor, căruia îi lipsește timpul material, pentru a-și termina programul într'un an, și ar trebui și la noi ca în alte țări cursul profesorului să fie completat prin conferințe făcute de un agregat sau docent sau în caz contrariu, să se împartă materia în mai mulți ani pentru ca profesorul să-și poată termina programul.

Nu mai ast-fel și la noi medicul 'și va putea completa educațiunea sa morală și științifică.

Până la îndeplinirea acestui deziderat vom face ce vom putea, făcându-ne bine înțeles în acelaș timp datoria.

Scopul lecțiunei de astăzi este de a lumina, pe cât posibil, această dificilă chestiune a responsabilităței medicale și a pune sub ochii d-voastre mai multe exemple spre a vă servi ca avertismente de prudență ce trebuie să aveți în practica profesiunei ce ați îmbrățișat.

În această lecțiune nu vom studia de cât responsabilitatea medicală propriu zisă, adică limitată la practica artei noastre.

În ceea ce privește responsabilitatea medicală, angajată prin violarea mai multor articole de lege privitoare la secretul profesional, declarările de naștere, îngropările și expertizele medico-legale le vom studia la capitolele lor speciale.

Pentru a vă da o idee de importanța acestei chestiuni, e destul să vă spun numai că în Germania, în interval de 4 ani, s'au intentat 220 de procese criminale contra medicilor, în adevăr, ele s'au terminat mai toate prin achitare, dar nu e mai puțin adevărat că ele au contribuit mult la discreditarea medicilor.

Pretutendenți de alt-fel, această chestiune a responsabilităței medicale este la ordinea zilei și vă aduceți aminte anul trecut scandalurile la care au dat naștere, în Franța, câte-va chestiuni de responsabilitate medicală.

Astăzi când viața privată aproape nu mai există,

când totul se spune, totul se discută, totul se publică, onorabilitatea și competența medicilor mai tot-d'a-una sunt la ordinea zilei.

E destul să se găsească cine-va care să bănuiască că un membru al familiei sale a fost victima medicului, ca imediat să se găsească zece persoane și din nenorocire, câte odată chiar confrăți, cari să excite acest sentiment, să îndemne la protestare, la revendicare, și plângerea în loc să se stingă ca altă dată în sânul familiei său într'un cerc de prietenî, își găsește drum în presă saū ajunge în cabinetul procurorului.

Și să nu ne mirăm dacă în urma unor asemenea plângeri se vede de multe ori acțiunea publică deschisă; cauza sunt, în mare parte, însuși medicii, după cum o constată și distinsul meu profesor D-rul *Brouardel* în magistrala sa lucrare asupra „Responsabilității medicale“; ei calomniindu-se neîncetat unii pe alții, sfârșesc spre a arunca discreditul și suspiciunea asupra întregii corporațiunii așa că, acei ce sunt însărcinați cu protecțiunea societății, nu fac alt-ceva de cât traduc în fapte sentimentele pe cari medicii și le-au exprimat asupra lor înșile.

De aceea, voiți zice și eu ca ilustrul meu profesor că: **responsabilitatea medicală va fi aceea ce corpul medical va voi să fie.**

Neapărat, Domnilor, nimeni nu mai poate susține astăzi, că medicii nu sunt responsebili de faptele lor.

Obligațiunea responsabilității a devenit, grație spiritului democratic al egalității tuturor înaintea legii, o axiomă, o dogmă socială, care nu suferă nici o excepție. Neresponsabilitatea nu mai este astăzi de cât tristul privilegiu al bolnavilor și nebunilor.

Responsabilitatea domină astăzi întregul drept, ea este onoarea individului și pavăza societății.

Fie-care individ este responsabil de actele sale, — acesta este marele principiu.

Responsabilitatea aceasta însemnează că fie-care este obligat de a repara paguba ce a rezultat dintr'un fapt al cărui autor direct saū indirect a fost.

Faptele medicale pot fi oare scutite de această responsabilitate?

Medicii, cari au datoria de a veghea asupra sănătății publice, au ei privilegiul imunității?

De sigur că nu, și toate motivele invocate în acest sens nu sunt de cât sofisme, tot atât de periculoase pentru medic cât și pentru societate.

Pentru ce oare medicul nu ar fi obligat a repara paguba ce a cauzat, atunci când această pagubă este absolut sigură și când greșeala este palpabilă?

„Legea, zice *Toullier*, nu poate balansa între autorul unei greșeli, a unei neglijențe prejudiciabile și între persoana, care suferă de această neglijență; pretutindeni unde legea vede o pagubă pentru un cetățean, ea caută pe autor; ea examinează dacă i-a fost posibil ca să nu cauzeze această pierdere, și îndată ce găsește lipsă de atenție, ușurință, — imprudență, ea îl condamnă la repararea pagubei ce a făcut-o; ast-fel nu există scuză pentru lipsa de atenție sau pentru calitatea greșelei; legea, de acord cu rațiunea, cere să se repare greșeala cea mai ușoară, pentru că e mai drept ca autorul, chiar indirect, al pagubei, să suporte pierderea, de cât acela căruia nu i se poate imputa nimic“.

Un alt autor adaogă: „Ar fi o pretenție exorbitantă, cu totul inadmisibilă de a susține că singur medicul, dintre toți, și ori-care ar fi culpa ce ar apăsa asupra lui, ar avea dreptul să se acopere cu mantaua unei întregi neresponsabilități în practica artei sale, să facă din titlul său legal o armă tot-d'a-una victorioasă în contra inculpărilor celor mai necontestate. Lui nu-i poate fi permis ca să răspundă față de ori-ce plângere. — Eu sunt medic, am lucrat în exercițiul profesiei mele, sunt d'asupra Codului și a ori-cărei responsabilități.“

Aceasta ar fi a nu cunoaște primele condițiuni a ori-cărei societăți și a distruge această alianță intimă, care unește interesele generale cu acele ale corpului medical și a tuturor membrilor cari-l compun; iresponsabilitatea absolută este o exagerațiune care e respinsă chiar de aproape totalitatea aceloră căroră ea le-ar putea profita“.

Nici o profesiune, nici o funcțiune publică nu exclude responsabilitatea. Responsabilitatea poate atinge pe judecător: „Codul de procedură stabilește în mod gene-

ral o acțiune în reparațiune pentru pagubele pe care ei le-a putut cauza din greșeala lor, justițiabililor și stabilește această acțiune, nu numai pentru cazurile de neglijență de exemplu în materie criminală, dar și pentru cazurile de ignoranță sau uitarea legii“.

De aci reese, zice Trebuchet, *că fie-care profesie trebuie să suporte pedeapsa neglijenței și a greșelilor grave comise de cei cari o exercită, că această condițiune este de drept comun și că profesia medicală trebuie supusă acestei reguli în interesul societății și noi vom zice : chiar în interesul acelora, care o exercită cu conștiință și cu talent.*

Este stabilit astăzi, că medicul n'are dreptul de viață și de moarte asupra clienților lui cu toată afirmațiunea lui Montaigne: *que les médecins ont cette heure que le soleil éclaire leur succès et que la terre ouvre leur faute*“.

Cu toate ridiculizările lui Molière în bolnavul imaginar când chirotonisind doctor pe un profan îi spune: „*Dono tibi et concedo virtutem et puissanciam medicandi, purgandi seignandi, taillandi, coupandi, et occidendi impune per totam terram*“ ?

Aceste sunt numai glume rele adresate de satirici medicilor, căci realitatea nu este conformă cu legenda, de oare-ce tot-d'a-una a existat o responsabilitate medicală.

Cu toate acestea, trebuie să ne înțelegem.

Dacă plecând de la principiul recunoscut al responsabilității medicale, se va susține că această responsabilitate trebuie să se invoace cu ori-ce ocazie și sub cel mai mic pretext, se înțelege că o asemenea responsabilitate nedefinită trebuie respinsă.

Cazurile de responsabilitate medicală sunt și trebuie să fie cu desăvârșire restrânse, căci nici în o altă materie controversale nu sunt mai delicate și mai insesizabile.

Responsabilitatea medicului trebuie să fie admisă numai atât cât ea este o protecțiune pentru societate contra neglijenței sau temerității medicului, dar ea nu trebuie să fie prea întinsă, căci atunci ar paraliza activitatea medicului și l-ar împedica în alegerea remediilor; și afară de acestea, trebuie să se admită, până la proba contrarie, că medicul a voit să facă bine bolnavului; dacă re-

zultatul n'a fost conform gândului său, sau conform speranței pacientului, aceasta provine sau din cauză că un bun rezultat nu era posibil sau că medicul, în circumstanțe dificile, a comis o eroare care a împiedicat succesul tratamentului, a se înșela este în natura ome-nească și acest fapt nu se poate pedepsi de cât în cazuri determinate.

De alt-fel pentru nici o profesiune responsabilitatea nu este absolută. Judecătorul nu este responsabil de cât în cazurile de dol și de delict și în cazuri cu totul excepționale, legea dă justițiabililor o acțiune reparațiune contra lui.

Curtea când reformează o hotărîre nu dă nici un blam, nici o responsabilitate efectivă judecătorilor din prima instanță. Un avocat, care a dat un sfat rău, care a pledat insuficient și a pierdut un proces, nu este de loc responsabil. În fie-care profesiune, responsabilitatea are marginii puse de natura lucrurilor. Și dacă e o profesiune în care responsabilitatea trebuie limitată, este, fără îndoială profesiunea medicală.

Alt-fel practica medicală, ar fi împiedicată dacă ar rămâne subordonată temerei unei urmăriri în judecată. Medicul ar căuta înainte de toate să nu se compromită și, în detrimetul bolnavului, n'ar mai găsi, în momentele pe pericol, acele inspirațiuni fericite și îndrăznețe atât de bine exprimate de Celsius: *si non appareat aliud auxilium, periturus-que sit, qui laborat, nist temeraria quoque via fuerit adjutus.*

Progresele științei ar fi oprite cu responsabilitate absolută și neîncetat învocată n'ar mai exista, aceste operațiuni îndrăznețe și noi din zilele noastre, care au scăpat și scapă viața la atâția suferinzi; injecțiunile, inocularile, experimentele conștiințioase cu medicamente noi ar fi periculoase pentru medic.

Greutatea de a aprecia greșeala este încă unul din motivele care pledează pentru limitarea responsabilității așa, în cât să nu se atingă de cât faptele evidente.

Medicul, de alt-fel, presintă destule garanții; dreptul de a practica nu se obține de cât după lungi studii și după multe încercări serioase, responsabilitatea nu poate fi nelimitată ca în timpurile când primul venit, fără nici

o instrucție, fără să fi trecut vre-un examen, exercită medicina. Trebuie să se țină socoteală de greutatea profesiei, de nesiguranța evenimentelor; *medicul zice Tourdes, se ocupă de viața omului, cel mai prețios, dar cel mai fragil din toate bunurile.*

În cazuri obscure, eroarea se face ușor, slăbiciunea omenească, neegalitatea de talent, de aptitudine și de perspicacitate trebuie luate în considerare; ce situațiune netolerabilă s'ar face medicului, dacă la fie-care însucces, el ar trebui să dea ochi cu justiția?!

Este evident, că medicul nu poate răspunde de rezultatele unei curi, sunt maladii, cari resistă ori-cărui tratament, influențe variabile și neașteptate fac să nu dea nici un rezultat tratamentele cele mai raționale și mai bine combinate.

Ori-care ar fi rezultatul unei maladii sau unei operațiuni, dacă medicul n'a comis o greșeală evidentă și grosolană, el nu poate fi responsabil.

Alegerea mijloacelor terapeutice rămâne absolut liberă, responsabilitatea nu se aplică doctrinelor științifice. „*In principiu, când e vorba de o doctrină medicală, zice Trebuchet, când medicul a lucrat cu zel, cu prudență, sub inspirațiile conștiinței sale și a cunoștințelor sale științifice, când el a pus, în fine, în mișcare toate resursele artei sale și când, cu toate acestea, terminarea boalei sau a operațiunii a fost funestă, ar fi nedrept și absurd de-a-l urmări corecțional pentru acest fapt, de a căuta la titlul crimelor și delictelor articole cu ajutorul cărora să pedepsești un om pentru accidentele naturei sau ale insuficienței științei*“.

Nu există dar responsabilitate pentru erori comise în exercițiul conștiincios al profesiei medicale. Responsabilitatea medicală nu începe de cât atunci când este probat că cunoștințele elementare medicale au lipsit și că acelea pe cari fie-care trebuie să le aibe pentru a evita greșeală nu au fost cunoscute sau nu au fost aplicate cu îngrijire.

Exercițiul conștiincios al profesiei cere un oarecare grad de instrucțiune și atențiune în practică. Sunt de sigur greșeli, cari nu angajează responsabilitatea, greșelile ușoare nu pot să se împute medicilor pentru că, în ori-ce lucru, trebuie făcut parte slăbiciunii omenești;

dar când e vorba de un fapt care nu poate scăpa unui om înzestrat cu o inteligență și atențiune obicnuită, atunci medicii sunt responsabili, *quia non intellexerunt quod omnes intelligunt*.

Ei, în acest caz, sunt responsabili pentru că exercită o profesiune ale cărei datorii esențiale le neglijează. Judecătorii trebuie să-i condamne, dacă au comis o greșală grosolană, o mare negligență și trebuie să-i descarce de ori-ce responsabilitate ori de câte ori e vorba de o negligență, care poate fi pusă pe socoteala slăbiciunii omenești.

Un practician poate comite o eroare pe care nu ar comite-o un medic mai abil; dispozițiunile naturale studiile făcute, ocaziunile, întinderea practicei fac ca între medici să fie distanțe simțitoare; nu se poate cere de la toți talente distinse și o îndemnare remarcabilă:

Se poate întâmpla ca un medic să reușească să vindece o boală, iar altul să nu reușească, ei bine, aceasta nu poate constitui motivul unei acțiuni judiciare. E de ajuns ca medicul să facă cu conștiință tot ce poate face; e datoria bolnavului să aleagă un medic mai abil: *imputare sibi debet quia talem elegerit*.

Devergie admitea o deosebire în responsabilitate după cum bolnavul a ales și a chemat pe medic sau că întâmplarea i l-a prezentat; în primul caz, bolnavul dând el însuși încrederea sa aceluia pe care l-a crezut mai demn, el avea toată responsabilitatea, în cazul al doilea responsabilitatea va cădea asupra medicului; și ar rezulta din această doctrină că o responsabilitate mai severă ar trebui să aibă medicii comunalți, de spitale și ai tuturor slăbilimentelor publice, pentru că aceștia nu se aleg de bolnavi.

În ori-ce situațiune ar fi însă, medicul are aceleași datorii de împlinit; și când e vorba de a fi chemat la răspundere trebuie să se aibe în vedere numai felul și natura greșelei ce a comis.

Medicul prin caracterul chiar al profesiunii sale își creiază un loc special în societate. El pătrunde în familii și pentru aceasta trebuie să inspire o adevărată încredere, o credință sinceră: ei bine, acest lucru atât de indispensabil, unui medic, se va pierde în ziua când el va putea

fi pentru ori-ce fapt, urmărit, judecat, chiar dacă ar fi achitat, iar corpul medical ar primi prin această o gravă atingere.

De aceea pentru medici nu poate exista de cât o responsabilitate specială, iar magistrații având în vedere situațiunea ce se creiază unui medic, acuzat, trebuie să procedeze cu multă prudență și moderațiune în urmărirea de acest gen.

Responsabilitatea medicală, domnilor, n'a putut niciodată să fie definită cu precisiune, ea a fost interpretată în diferite sensuri după împrejurări, însă ea a existat tot-d'a-una.

Legislatorii neputând fixa bazele responsabilității medicale, ea se găsește după locuri și timpuri apreciată în diferite sensuri și supusă fluctuațiunilor opiniunii publice.

Lacassagne o definește :

Obligațiunea pentru medici de a suferi consecințele oarecărora greșeli comise de ei în exercițiul artei, greșeli, cari pot aduce o dublă acțiune civilă și penală.

Cestiunea responsabilității medicale există din cele mai depărtate timpuri.

În antichitate medici erau considerați responsabili pentru faptele lor. Documentul cel mai vechiu cel avem în această privință, este acela pe care ni-l procură *Diodor* din Sicilia asupra *medicinii egiptene*.

„Egiptenii, ne spune el, aveau o carte care coprindea regulile științei medicale și cărora medici trebuia să se conforme punctual. Aceste reguli au fost întocmite de succesorii imediați ai lui *Hermes*. Când medici urmau aceste reguli în mod exact, ei erau scutiți de ori-ce urmărire, chiar dacă bolnavul murea; îndată însă ce se depărta de ele erau pedepsiți cu moartea, ori-cum s'ar fi terminat boala pacientului“.

Prin urmare, medicina oficială la Egipteni interzicea în mod riguros ori-ce inițiativă, ori-ce încercare, fie ea ori-cât de rațională, din partea medicului. Nu trebuie dar să ne mirăm de ce medicina nu a progresat în timpurile vechi nu numai la Egipteni dar chiar și la Greci, unde era admis același sistem.

Plutark ne spune că *Alexandru* a condamnat la moarte pe *Glaucus*, medicul lui *Ephestion*; pentru-că acesta părăsise bolnavul pentru a se duce la teatru, și a murit din cauză că nu urmărea regimul ce i se prescri-

sese. Filosofii din această epocă erau însă mai umani de cât oamenii de război.

Platon scrie că medicul care lucrează cu bună credință nu este responsabil.

La *Roma*, unde exercițiul medicinei era liber, cetățenii Romani găseau în legea celor *12 table* și mai târziu în legea *Aquila* o protecțiune contra incuriei și imprudenței medicilor.

Montesquieu ne spune în această privință în *Esprit des Lois* următoarele :

„Legile romane pedepseau pe medici pentru neglijența sau ignoranța lor. În aceste cazuri ele condamnău la deportație pe un medic, care era de o condiție mai înaltă și la moarte pe acela care era de o condiție mai de jos. La noi este alt-fel, și lucrul se explică pentru-că la *Roma* se făcea medic cine voia, pe când la noi medicii sunt obligați de a face studii speciale, de a lua oarecăr grad; ei sunt prin urmare presupuși că-și cunosc arta lor“.

În fond nimic nu e mai natural de cât ca să se admită dreptul comun și să se aplice în mod cât se poate de sever, aceluia care posedă drept diplomă pe aceea pe care el singur și-a dat-o, practicând indiferent ori-ce meserie îi place. În asemenea cazuri, viața omenească este în joc și trebuie înconjurată de toate garanțiile posibile.

Cu toate acestea, dreptul roman, făcea deosebire între faptele nenorocite ale practicei și greșelile ordinare și nu pedepsea pe medic de cât pentru neglijență sau ignoranță.

Digestele zice în această privință: *Magna negligentia culpa est, magna culpa dolus est. Latae culpæ finis est non intelligere quod omnes intelligunt. Lata culpa est nimia negligentia, id est non intelligere quod omnes intelligunt. La care se mai adaugă: Imperitia culpæ adnumeratur.*

Acțiunea publică nu exista la *Roma* și persoanele lezate trebuia să urmărească ele însăși pe medic. Cu toată rigoarea legilor însă, se vede că foarte puține condamnări erau, căci *Pliniu* se plînge, în termeni foarte amari, că medicii pot nepedepsiți să comită omoruri.

Responsabilitatea medicală era asemenea admisă și de dreptul Canonic în cazurile de neglijență gravă și de ignoranță. Această doctrină a fost dezvoltată de Zachias în tratatul său: *De erroribus medicorum a lege punibilibus*.

Medicul nu era tot-d'a-una responsabil, greșeala din ignoranță nu era supusă la pedepse corporale. Medicul păcătuia prin omitere sau comitere, prin neglijență sau prin ignoranță.

Greșeala prezentă mai multe grade: *culpa latissima, latior, lata, levis, levissima*. În același timp dreptul canonic pedepsea toate greșelile care cădeau sub lovitura legii civile: *Etiam a civili lege puniri posse et a canonicia expiari*.

În legislațiunile moderne pretutindeni responsabilitatea medicală este admisă. Este adevărat că în cele mai multe Coduri nu se vorbește nimic de medic în special, cu toate acestea mai în toate țările se aplică medicului în practica artei sale, dreptul comun. Numai în China și în Austria, legea se ocupă în special de medic. În Austria de și nu există o lege specială asupra responsabilității medicale, cu toate acestea, există în dreptul comun un număr de articole relative la 1.

Așa în *Codul penal austriac* găsim următoarele articole:

Art. 111.—„Când un medic, îngrijind un bolnav, a comis, după hotărîrea pronunțată de Facultate, o astfel de eroare, în cât reese în mod evident ignoranța sa, dacă din cauza aceasta bolnavul a murit sau a fost redus într'o stare obicinuită de infirmitate, sau a fost privat de mijloacele sale de existență, exercițiul profesiei îi va fi interzis până când, printr'un nou examen înaintea Facultății, el va proba că a dobândit cunoștințele care îi lipsesc“.

Art. 112.—„Aceași pedeapsă va fi pronunțată contra chirurgului, care a făcut o operație cu atâta nedibăcie în cât bolnavul a murit sau a rămas extropiat“.

Art. 113.—„Medicul sau chirurgul, care după ce a început tratarea unui bolnav, se va găsi că l-a neglijat în așa mod în cât l-a cauzat o alterațiune reală a sănătății, va fi condamnat la o amendă de la 50—200 fiorini“.

Art. 114.—„Dacă s'a probat că acei care sunt obligați

ca să asiste pe un bolnav, fie din o datorie naturală, fie în urma unei obligații convenționale, aŭ lăsat bolnavul cu totul lipsit de ajutorul necesar pe care ei puteau să i-l procure, vor fi pedepsiți, după circumstanțe, de la 1 an până la 6 luni închisoare.

Art. 336 se ocupă de paguba cauzată printr'o narcozizare rău aplicată.

Art. 356, 357, 358 se ocupă de alterațiunea sănătății saŭ de moartea unei persoane, provenită din cauza unui rău tratament din partea medicului saŭ din cauza neglijenței sale.

În ceea-ce privește reparațiunea civilă, Codul civil austriac stabilește următoarele principii:

Art. 1294.— „Prejudiciul cauzat dintr'o ignoranță imputabilă saŭ dintr'o lipsă de atenție și de îngrijire convenabilă, constituie o greșală“.

Art. 1299.— „Acel care exercitează în mod public o artă, o industrie, o meserie, o funcțiune saŭ acel care fără nici o nevoie se însărcinează de bună-voie cu o afacere a cărei executare cere cunoștinți speciale saŭ o activitate extra-ordinară, declară implicit că el crede că va avea activitatea necesară și cunoștințele extra-ordinare ce se cer; prin urmare, el răspunde de urmările incapacității sale. Și acel căruia i s'a încredințat o afacere cunoscându-se neexperiența sa, saŭ putându-se recunoaște cu o atențiune obicinuită, este asemenea vinovat“.

Art. 1300.— „Un om de artă este asemenea responsabil când fiind chemat a-și da avizul în schimbul unui salariu, în afaceri cari depind de arta saŭ de știința sa, el dă din lipsă de atenție un avis prejudiciabil“.

Cu toate aceste rigori, în Austria sunt foarte rare ezaurile de urmăriri contra medicului.

Codul penal Ungar, care este în vigoare de la 1878 se ocupă asemenea de omucidere prin imprudență, neglijență saŭ incapacitate.

Tribunalul este autorizat să interdică exercițiul profesiei fie pentru un timp determinat, fie pentru tot-d'una și să oblige pe condamnat a trece un nou examen.

Codul penal Chinez stabilește în modul următor principiul responsabilității medicale:

„Când acei cari vor exercita medicina internă saŭ

externă, fără s'o cunoască, vor administra medicamente sau vor opera cu un instrument întepător sau tăetor, într'un mod contrar practicei sau regulilor stabilite, și când prin aceasta ei vor fi contribuit la moartea unui bolnav, magistrații vor chema alți medici pentru a cerceta natura remediului pe care ei l-au prescris, sau al rănei pe care ei au făcut-o și care a fost urmată de moartea zisului bolnav.

Dacă se va recunoaște că a comis numai o eroare fără nici o intenție de a face rău, medicul sau chirurgul va putea să rescumpere pedeapsa ce se dă unui omucid, după modul regulat pentru cazul de omor prin accident; ei vor fi însă obligați a nu mai exercita nici-o dată profesiunea lor."

În Anglia cine obține diploma de doctor în medicină este înscris între medici de consiliul medical și are dreptul de a practica medicina în regatul-unit și în Colonii. Cu toate acestea, în Anglia multe persoane practică medicina fără să aibă diplomă, ceea ce este ilegal. Aceste persoane sunt urmărite și condamnate la câte o amendă de 20 livre sterline.

Consiliul medical are îndatorirea de a prepara și publica din timp în timp o Farmacopee. El supraveghează și reglementează învățământul medical și are dreptul a șterge din lista oficială numele medicilor, cari comit un act contrariu demnității profesionale. Afară de aceasta medicii sunt supuși legilor ordinare ale țerei.

Un medic care, din lipsă de atenție, din lipsă de abilitate sau competență, cauzează un prejudiciu unui bolnav, e dator să-l despăgubească. Dacă e culpabil de o mare neglijență, care denotă o ignoranță complectă a principiilor profesiei sale, el e responsabil, înaintea tribunalelor corecționale, de urmările greșelii sale. Pentru o eroare de mică importanță nu se urmărește.

Urmările exercitate contra medicilor sunt foarte rare și de obicei se fac de oameni săraci, cari caută să estorcheze bani. Dacă medicul e condamnat i se dă o amendă de 50—200 livre sterline.

Există în Anglia o „Uniune de apărare medicală“ care, pentru o cotizație de 12 lei și 50 bani pe an se însărcinează cu apărarea membrilor săi. Dacă medicul,

trecând peste dozele maximale fixate în Farmacopee, cauzează prejudițiu unui bolnav, el poate fi condamnat la despăgubiri civile.

În **Germania** responsabilitatea medicală este în general admisă de tribunale. Altă dată ea era recunoscută în mod oficial de ordonanța criminală de la Bamberg și de Constituția Carolină care în art. 134 dicea :

„Dacă medicul din ușurință, timiditate, ignoranță, a cauzat moartea, întrebuintând remedii periculoase și cari nu trebuiau, el va fi pedepsit, după avisul persoanelor instruite și competente după circumstanțele faptului. Greșeala este mai gravă, dacă este comisă de o persoană, care n'a studiat. Dacă medicul a omorât cu voință, atunci este un omorător ordinar“.

Codul penal german, care este în vigoare de la 1 Ianuarie 1871, nu menționează în mod formal responsabilitatea, dar ea rezultă, ca și la noi și la Francezi, din dispozițiunile generale, cari se aplică omucidului său rănilor prin imprudență.

În caz de moarte, condamnarea la închisoare poate ajunge până la 3 ani. În caz de rănire, maximul amendei este de 300 mărci și al închisorei de doi ani.

Legea adaogă: „dacă prin funcțiunea sa, prin datoriile și profesiunea sa, autorul e obligat la o atenție particulară, pedeapsa este agravată și poate atinge până la 5 ani în caz de moarte și 3 ani pentru simple răniri“. Aceste din urmă dispozițiuni se aplică de sigur medicilor.

În sfârșit, o lege din 8 Aprilie 1874 autoriză numai pe medici să vaccineze; în caz însă de negligență, de accidente cauzate prin vaccin luat de la un copil bolnav etc., ei sunt condamnați la amendă care poate atinge suma de 500 mărci și la închisoare care poate fi de 3 luni, fără prejudiciul altor pedepse.

Mai adăogăm că art. 200 din Codul penal prusian este ast-fel conceput :

„Medicii cari vor refuza ajutorul artei lor, fără motiv satisfăcător, într'un caz de urgență, unde este nevoie indispensabilă, vor fi pedepsiți cu amendă de la 20 până la 500 mărci“.

În **Italia** se aplică de asemenea art. 554 și 555 din Codul penal relativ la omucidurile și rănirile făcute prin

imprudență, neatenție, negligență, ignoranță în profesiunea ce cine-va o exercită.

În Belgia medicul culpabil cad sub lovitura articolelor din Codul civil și penal care vizează principiul general al responsabilității.

Din punctul de vedere civil se aplică art. 1382 și 1383 din Codul francez, care sunt reproduse și în Codul nostru.

Urmările penale se fac în virtutea următoarelor articole din Codul Belgian de la 1867:

Art. 418. Este culpabil de omucidere sau de leziune involuntară, acela care a cauzat răul din lipsă de prevedere sau de precauțiune, dar fără intenție de a atenta la persoana altuia.

Art. 419. Cine va cauza fără voe moartea unei persoane va fi pedepsit cu închisoare de la 3 luni până la 2 ani și cu amendă de la 500 până la 1000 franci.

Articolele următoare, 421 și 428 se ocupă de lovirile sau rănirile, maladiile sau incapacitatea de lucru, care rezultă din lipsa de prevedere sau precauțiune. Pedepsele sunt în aceste cazuri mai puțin severe.

În Spania nu există o legislație specială relativă la responsabilitatea medicilor; Codul penal de la 1870, care este în vigoare, nu face nici o aluziune directă la această responsabilitate.

Art. 581 din Codul penal Spaniol, care se aplică în asemenea cazuri este ast-fel redactat:

„Acel care, din imprudență temerară, ar comite un fapt cu rea-voință, sau un delict grav, va fi pedepsit cu detențiunea majoră în gradul maxim și cu închisoarea corecțională în gradul minim. Dacă delictul e mai puțin grav pedeapsa va fi detențiunea majoră în gradele minimum și mediu“.

«Aceluia care, cu infracțiunea la regulamente, ar comite un delict din simplă imprudență sau negligență, i se va aplica pedeapsa detențiunii majore în gradul mediu și maxim».

Acest articol concordă cu art. 319 și 320 din codul penal francez și cu art. 248 și 249 din codul nostru penal.

Procesele intentate medicilor sunt foarte rare în Spania.

În toate celelalte țări pe cari nu le mai cităm, se aplică medicilor dreptul comun și sunt judecați ca toți cetățenii. În general, în cazurile de responsabilitate medicală principiul expertizei este tot-d'a-una admis de tribunale.

La noi, ca și la francezi, nu există o lege specială asupra responsabilității medicale și nu există, de asemenea, nici în codul civil, nici în codul penal, articole relative la medici. Doctrina și jurisprudența însă, și la noi ca și francezii admit principiul responsabilității medicale și aplică medicilor, în ceea-ce privesce responsabilitatea civilă, adică în ceea-ce privesce despăgubirile ce trebuie să le dea pentru prejudiciile ce cauzează, art. 998 și 999 codul civil și în ceea-ce privesce responsabilitatea penală, adică pedepsele la care medicii trebuie să fie condamnați, art. 248 și 249 codul penal.

Iată cum sunt redactate aceste articole:

Art. 998 codul civil. Ori-ce faptă a omului, care cauzează altui prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșală sau ocazionat a-l repara.

Art. 999. Omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin faptă, dar și de acela ce a cauzat prin neglijență sau prin imprudența sa.

Art. 248 codul penal. Ori-care din nedibăcie, din necotinență, din nebagare de seamă, din neîngrijire sau din nepăzirea regulamentelor, va săvârși omor fără voie, or va fi fost cauza nevoluntarie de a se săvârși omorul, se va pedepsi cu închisoarea de la 3 luni pînă la 1 și jumătate an și cu amenda de 26—500 lei.

Art. 249. Dacă din una din cauzele precedente vor fi rezultat numai răni ori lovituri, închisoarea va fi de la 15 zile pînă la două luni și amendă de la 26—250 lei.

Să studiem acum dacă e drept sau nu și dacă e conform principiilor dreptului, usul ce se face de aceste articole generale, când e vorba de responsabilitatea medicală.

Mai întîiu în ceea-ce privesc responsabilitatea civilă.

D-lor, art. 998 și 999 din codul civil sunt în mod evident, relative la actele delictuase sau prejudiciabile de toate zilele și cari în drept se numesc delictu și quasi-delictu.

Actele prejudiciabile comise de medic, în practica sa, intră oare în această categorie și pot fi numite delictu și quasi-delictu? Aceasta este cestiunea.

Noi suntem de părere că nu, și iată pentru ce:

Faptele medicale nu sunt acte întâmplătoare, neprevăzute; din contră, între medic și bolnav există un contract, care nasce în mod natural în momentul în care este chemat de bolnav și în care el răspunde la această chemare. Chemarea din partea bolnavului, primirea de a se duce din partea medicului *constitue* contractul dintre aceste părți ast-fel cum îl definește însăși legea.

Orî-ce medic, care îngrijește un bolnav, se obligă față de el, a da, a face saũ a nu face ceva. Prin urmare dar, nu este de loc logic a asemena faptele medicului cu faptele întâmplătoare de toate ȳilele și a le atribui aceleași consecințe.

Ce fel de contract este însă, acesta dintre medic și bolnav? Noi credem că este un contract *comutativ*, adică că fie-care din părți se angajează a da saũ a face un lucru, care e considerat ca echivalent, cu ceea-ce i se dă saũ i se face în schimb.

În adevăr, în general, medicul după ce îngrijește un bolnav, primește din partea clientului plata vizitelor sale. Acesta este rezultatul unui angajament tacit, dar destul de evident.

Acest contract intră el oare în una din categoriile adoptate de legiuitor?

Unii autori aũ susținut că acest contract *constitue o închiriere de servicii*, după cum sunt contractele dintre lucrătorii manuali și patronii lor, alții aũ susținut că *constitue un mandat*.

După părerea noastră, aceste idei sunt eronate. Nu poate fi mandat, pentru că mandatul, ast-fel cum îl definește legea este un act prin care o persoană dă alteia puterea de a face ceva pentru mandant și în numele lui. Cu toții scim că medicul n'are și nu primesce nici o putere reprezentativă; el are nevoie de o inițiativă mai mare și de o independență mai fructuoasă; faptele sale el le săvârșește în numele său, sub răspunderea sa, iar nici de cum în numele acelora, cari profită de ele. I se cere însă, de ale îndeplini cu zel, su devotament și inteligență.

De asemenea nu se poate asemena actul profesional al medicului cu închirierea brațelor lucrătorilor, nu pentru că munca manuală ar fi înjositoare, nici de cum, ci

pentru că munca intelectuală a medicului e cu totul de altă natură. iar onorariile pe cari atât medicul cât și avocatul și artiștii le primesc nu au nimic de comun cu salariile uvrierilor.

Această teorie a contractului este foarte importantă, pentru-că odată ce e stabilit că între medic și bolnav a intervenit un contract, un contract sui generis, apoi atunci când e vorba de urmărirea unui medic, nu se mai poate aplica articolele relative la delictе și quasi-delictе, ci principiile relative la neexecutarea convențiunilor și regulile privitoare la responsabilitatea contractanților.

Cari sunt aceste reguli? Când între victimă și autorul unui prejudiciu, nu există nici un contract, greșala cea mai neînsemnată, cea mai ușoară poate fi invocată pentru acordarea unei reparațiuni, unei despăgubiri. Și în acest caz se aplică art. 998 Codul civil, care prevede toate cazurile și toate greșelile. Legea acordă în asemenea cazuri, victimei, ceea-ce e foarte drept, o protecțiune mai mare pentru că ea nu putea, în nici un mod, ca să prevadă paguba și ca să ia măsuri de apărare.

Pe când din contra, când un contract există, între părți, atunci principiul responsabilității speciale devine obligatoriu. Clientul, care chiamă un medic, este liber de a lua toate garanțiile posibile, de a impune medicului să-l trateze în consult cu un alt confrate, de a primi sau de a refuza consiliile sale. Dacă nu o face aceasta înseamnă că el are încredere în medic și că consimte cu riscul său, să încerce șansele tratamentului sau operațiunii ce i se prescrie. Și atunci: *œgrotus debet sibi imputare cur talem elegerit.*

Și trebuie să recunoaștem că nu numai bolnavul este în joc; Medicul își expune în același timp, reputația, demnitatea și chiar existența sa materială. El știe foarte bine că dacă, câte odată un succes este de ajuns, pentru a-i face reputațiunea, tot așa greșeala cea mai involuntară și cea mai justificată poate să-l compromită pentru tot-d'a-una.

În acelaș timp, în oare-cari afecțiuni contagioase, medicul își pune în joc viața lui. Prin urmare, în asemenea cazuri, clientul nu poate avea dreptul ca pentru ori-ce greșeală neînsemnată să ceară medicului daune-interese.

Responsabilitatea prezintă dar, o gradare în materie de executare de contract, și în această privință toți autorii sunt de acord; vechea diviziune romană în greșeli grave, ușoare și foarte ușoare trebuie reluată și medicul nu poate fi urmărit de cât numai pentru greșeli grave.

În ceea ce privește responsabilitatea penală, nu ne unim cu jurisprudența stabilită, căci credem că calea pe care a apucat e greșită. Nu se poate asimila actele prejudiciabile ale unui medic, provenite din greșală din neglijență sau dintr'o ignoranță evidentă, dar de sigur involuntară, cu faptele ordinare ale fie-cărui individ pentru că în asemenea caz omul de artă ar fi pus într'o situație din cele mai periculoase.

Medicul fiind un contractant, este supus la sarcinile și datoriile limitate de Codul civil. Dacă e probat că din neglijență, din ignoranță flagrantă, el a cauzat un prejudiciu altuia, el trebuie în asemenea caz să fie condamnat la despăgubiri de către tribunalele civile. A-l chema în același timp, înaintea tribunalelor corecționale, când nu i se poate imputa dolul, aceasta înseamnă a viola legea.

În materie de responsabilitate penală, urmărirea trebuie să se mărginească numai la cazurile în care medicul prin natura faptelor sale, s'a făcut delicvent de drept comun. De exemplu când medicul, într'un scop pur științific și fără a avea în vedere vindecarea bolnavului, încearcă experiențe hazardate care au rezultate fatale.

În asemenea caz, greșeala e făcută cu voință, medicul trebuie adus înaintea tribunalelor corecționale. De asemenea, când, pentru a face o experiență, inoculează cu știință și voință, unui bolnav o maladie contagioasă. Experiențele de grefă canceroasă, care s'au întreprins în ultimii timp, și care au provocat atâta emoție în publicul medical, constituie cazuri, care fac pe medici pasibili de pedepse corecționale. Un asemenea caz s'a întâmplat: un medic după ce a operat un cancer al sânului, a inoculat câte-va parcele din neoplasm în sânul opus. Experiența a fost cât se poate de demonstrativă în adevăr, dar cu ce preț!

Când medicul ține în mod absolut a rezolva o pro-

blemă științifică de acest gen, n'are dreptul de a face experiență de cât asupra lui însuși.

Rolul medicului este înainte de toate acela al unui guid, a unui amic, care nu poate propune nimic din cea ce el nu ar voi să primească pentru el însuși; dacă el este pătruns, convins de valoarea unui remediū nou, să-l întrebuițeze, dar numai în limitele precizate de această intimă persuasiune.

Alt-fel, el comite o greșeală voluntară pentru care trebuie să fie tradus înaintea tribunalelor corecționale căci, oricare ar fi fost mobilul lui, el este culpabil, căci s'a jucat cu viața unui om!

Nuamăi în asemenea cazuri, numai față de acești medici poate fi vorba de o responsabilitate penală. Nu se poate pune însă alături de aceștia, medicii a căror singură greșeală consistă că, voind pentru bolnavii lor, o vindecare sau o ameliorare repede, au comis de bună credință, o eroare; aceștia nu pot avea de cât o responsabilitate civilă.

Această distincțiune, care nu e de loc subtilă și care e foarte justă, Codul, ce e drept, n'a făcut-o pentru că el nu putea prevedea toate cazurile, judecătorul însă, e dator să interprete în mod logic ideia care în mod implicit există în lege.

Nu poate fi dar vorba de responsabilitate medicală, de cât numai atunci când medicul a comis o gravă greșeală.

O greșeală gravă se poate comite fie din ignoranța lucrurilor pe cari ori-ce medic trebuie să le știe, fie din neglijență, lipsă de atenție, neprevvedere, neobservarea regulamentelor.

Felul responsabilității depinde în asemenea cazuri, după cum greșeala a fost voluntară sau involuntară.

Dacă greșeala a fost comisă cu voință, atunci, după cum am arătat, medicul va fi urmărit înaintea tribunalului corecțional, ca un criminal vulgar.

Dacă greșeala a fost involuntară, atunci gradul responsabilității depinde după cum ea a fost rezultatul unei neglijențe grave sau unei imprudențe flagrante, sau numai o eroare de bună credință.

Așa, o greșeală gravă este rezultatul neglijenței atunci

când medicul, dacă ar fi pus mai multă atențiune, ar fi putut evita eroarea comisă și prejudiciul cauzat. De exemplu: Un medic este chemat să facă o operație, el uită să aducă instrumentele indispensabile, pensele hemostatice și din această cauză bolnavul moare în urma unei hemoragii. De sigur, aceasta este o greșeală gravă provenită numai din negligența sa. Dacă el este urmărit, se poate foarte bine să i se conteste calitatea sa de contractant și caracterul contractual al greșelii sale. Prin lipsa lui de atențiune, el a rupt ca să zic așa, contractul care a existat între el și clientul său.

Dacă până la oare-care punct, responsabilitatea sa morală este micșorată prin faptul că greșeala a comis-o fără voe, responsabilitatea civilă nu poate fi micșorată. Judecătorii au dreptul în asemenea caz să fie severi și să se întemeieze pe art. 998 Codu civil pentru fixarea despăgubirei, care trebuie să fie integrală în asemenea cazuri.

E cu totul alt-fel, dacă greșeala gravă e provenită nu dintr'un exces de neprevădere, dar numai din ignoranța lucrurilor elementare ale profesiei, pe care trebuie să le cunoască. Greșeala în acest caz este rezultatul unei erori de bună-credință, care, cu toate acestea, din cauza gravității ei, atrage oare-care responsabilitate.

De exemplu: O femeie este în momentul de a naște, prezentarea însă este vițioasă, un membru este eșit afară și facerea este împedată. Medicul chemat în loc să încerce versiunea sa și din cauză că nu știe, amputează membrul și scoate copilul viu.

Dacă raportul experților conchide la responsabilitatea medicului, ar fi oare logic, rezonabil de a-i aplica aceleași penalități ca confratelui despre care vorbirăm mai sus? Nu, de sigur. Aci, origina greșelii nu mai este neatențiunea medicului, ci lipsa lui de abilitate, ignoranța sa și ale cărei grave consecințe, față de clientela sa, trebuie să le suporte. Cu toată gravitatea ei, această greșeală nu va pierde caracterul de greșeală contractuală și contractul primitiv va continua să existe, pentru că eroarea comisă este de bună-credință, pentru că medicul a făcut tot ce a putut și tot ce a știut pentru ca să scape muma și copilul.

Prejudițiul luând dar naștere în cursul regulat al executării contractului, responsabilitatea va deveni specială, ceea-ce în practică înseamnă că în asemenea cas nu se poate face, ca în cazul precedent, aplicarea art. 998 Codul civil, ci se va aplica art. (1082 și 1085) Codul civil, cari sunt relative la neexecutarea obligațiunilor și cari prevăd o reparațiune mărginită.

Acestea sunt, Domnilor, după părerea noastră, principiile ce trebuie să călăuzească pe judecători în aplicarea salutară a responsabilității medicale.

Justiția nu va putea însă să se pronunțe asupra greșelii comisă de un medic în practica sa, fără ca să ordone mai întâiu o expertiză medico-legală.

Medicii chemați să se pronunțe într'o materie atât de delicată sunt ținuuți să aprecieze faptul fără spirit de corp, să caute cu atențiune circumstanțele în care s'a produs, să stabilească existența greșelii și natura ei, adică dacă este o greșală gravă și dacă ea este provenită din neglijență, neatențiune sau ignoranță, sau dacă este voluntară și să discute procedurile terapeutice.

Mai presus de toate este indispensabil ca medicii chemați să facă această expertiză, să fie de o competență nediscutabilă.

O asemenea expertiză trebuie făcută tot-d'a-una de mai mulți medici, de cel puțin doi, medicul inculpat trebuie să asiste la toate lucrările experților.

În expertizele de acest gen, medicii trebuie să stabilească mai dinainte metoda și planul ce'l va urma, pentru ca să nu poată fi acuzați de vre-o scăpare din vedere sau de spirit de corp.

Un corp de medici experți, onorabili și competenți constituie protecțiunea cea mai tutelară a profesiunii medicale, și în țara noastră putem să ne felicităm. că avem Consiliul sanitar superior.

În asemenea chestiuni, de și cu toții putem fi de acord asupra principiilor, divergenți serioase pot să se ivească în fie-care caz special pentru că o particularitate oare-care, o circumstanță chiar accesorie poate fi de cea mai mare importanță și poate complica cu desăvârșire soluțiunea.

Domnilor,

Principiul responsabilității medicale trebuie să fie admis și trebuie să rămâie în afară de ori-ce discuțiune, pentru că acest principiu, după cum am spus, este o garanție pentru medicul instruit, pentru practicianul conștiincios și prudent, și este în același timp, o amenințare constantă pentru îndrăzneții fără scrupule, pentru ignoranții fără conștiință, el este tot-de-odată o barieră contra reclamațiilor fantastice, contra capriciului și relei voinți.

Principiul acesta al responsabilității medicale nu trebuie însă invocat de cât atunci, când e vorba de greșeli de acelea grave, despre cari am vorbit, alt-fel el ar deveni cel mai mare disolvant al profesiei noastre, un regim de teroare ar atrage după sine în mod fatal o metodă de prudență suspectă, o expectativă sistematică, cu un cuvânt o abandonare lașă a pacienților.

În același timp, arta medicală și știința în general nefiind complete, ar fi nedrept ca să fim exigenți și intransigenți asupra tuturor cestiunilor, atunci când știința nu și-a spus ultimul cuvânt.

Sunt convins însă că și la noi ca și pretutindeni, justiția va avea foarte rare ocaziuni ca să se ocupe de asemenea cestiuni, căci înainte de toate, exercițiul profesiei medicale dezvoltă sentimentele generoase, devotamentul, mila, bunătatea. În adevăr nu poate fi cine va un bun medic dacă nu este devotat și bun.

Medicul demn de acest nume, trebuie să aibă sentimentele umanitare.

Medicina este cea mai democratică din profesii. Medicul vede toate clasele societății, prin urmare să nu se uite că demnitatea profesiei noastre este tot atât de utilă pentru societate ca și pentru medicul, cari beneficiază de dânsa.

Când medicul ar fi urmărit, dat în judecată cu ușurință, această demnitate ar fi micșorată și cu dânsa se va slăbi în același timp toate puterile publice.

Mizeria și suferințele pe cari noi le vedem, spectacolul atât de impresionabil al morții, la care nu putem asista fără să simțim o turburare și o neliniște ce nu se poate defini, toate acestea inspiră simpatie și prin urmare

devoțament pentru slăbiciunea omenească și sunt garanția cea mai sigură, că un medic își va îndeplini tot-d'a-una datoria și ar trebui ca profesiunea Medicală să fie considerată după cum a spus-o Dechambre, ca un azil, interzis legilor protectoare ale vieții omenești.

UMF

5798⁷

